

EU TECHNICAL ASSISTANCE
TO CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS
IN THE WESTERN BALKANS AND TÜRKIYE

РЕВИДИРАНИ НАСОКИ НА ГЕНЕРАЛНИОТ ДИРЕКТОРАТ
ЗА СОСЕДСТВО И ПРЕГОВОРИ ЗА ПРОШИРУВАЊЕ
ЗА ПОДДРШКА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО
ЗАПАДНИОТ БАЛКАН И ТУРЦИЈА
2021–2027

ИЗВЕШТАЈ ЗА ОЦЕНКА НА СОСТОЈБАТА

АНЕКС 5

АНАЛИЗА НА ЗЕМЈАТА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Funded by
the European Union

Оваа студија ја спроведе истражувачки тим под надзор на проектот на EU TACSO 3.

Главен експерт и автор: Сњежана Бокулиќ

Аналитиза на податоци и експерт за анкети: д-р Блерина Метањ Субаши

Автори на анализата на земјата:

Наташа Мазари – Албанија

Канита Кулиќ – Босна и Херцеговина

Афердита Пустина – Косово

Александра Глигоровиќ – Црна Гора

Марија Арменски – Северна Македонија

Јелена Пајовиќ ван Ренен – Србија

Озге Конуралп – Турција

Тим лидер на проектот на EU TACSO 3 – Ричард Ален

Правни советници

д-р Ерсиде Телити – Албанија

Селим Кулиќ – Босна и Херцеговина

м-р Милорад Марковиќ – Црна Гора

Маја Атанасова – Северна Македонија

д-р Роберт Сепи – Србија

вонреден проф. д-р Улаш Каран – Турција

Лектор:

Џонатан Боултинг

Белград, Србија, мај 2023

<https://tacso.eu>

Вовед

Оваа анализа на земјата претставува Анекс кон Насоките на ЕУ за поддршка на граѓанското општество за периодот 2021–2027, изготвени од страна на Генералниот директорат за соседство и преговори за проширување: Извештај за оценка на состојбата за 2021 година.

Насоките даваат преглед на резултатите кои поддршката на граѓанското општество од ЕУ се стреми да ги постигне во наредните седум години. Оценката дава слика за состојбата наспроти показателите од Насоките на ЕУ за 2021 година којашто е појдовната година.

Анексот ги резимира резултатите за оценка на состојбата во Северна Македонија во споредба со секој од 59-те показатели од Насоките. Анексот треба да се чита заедно со главниот извештај кој што е достапен на веб-страницата tacso.eu.

Методологија

Анализата приложена во главниот извештај и анексите за земјата е заснована на податоци од првостепени и второстепени извори. Првостепеното истражување вклучуваше анкетирање на граѓански организации и државни службеници, како и правна анализа на релевантните закони. Беа разгледани и второстепените извори, како извештаи изготвени од страна на граѓански организации, државни институции за човекови права, Владата и други, за да се добијат релевантни информации и податоци. Собраните податоци и нивната анализа се однесуваат на 2021 година која е појдовна година.

Анкетирањето на државните службеници се спроведе од 13 октомври до 22 ноември 2022 година. Целта на анкетата беше да се евидентираат ставовите за специфични релевантни показатели на избрани државни службеници коишто имаат најблиска и директна соработка со граѓанските организации. Анкетата беше анонимна и воглавно се состоеше од затворени прашања. Се собраа вкупно девет одговори од јавните институции за Северна Македонија.

Анкетирањето на граѓанските организации се спроведе во периодот од 26 септември до 18 октомври 2022 година. Анкетата беше широко споделена и се собраа 92 важечки одговори за Северна Македонија. Ова претставува 12 отсто од секупните одговори во сите седум корисници на ИПА.

Повеќе од две-третини од лицата кои одговорија, или 70 отсто, имаа повисока функција во организацијата, од кои мнозинството беа извршни директори, но и останати раководители, членови на одбори или претседатели. Во однос на работниот стаж во организацијата, 60 отсто од испитаниците работеле во организацијата 8 години или повеќе, 23 отсто до 3 години и 16 отсто од 4 до 7 години.

Во поглед на родот, 50 отсто од учесниците беа жени, 48 отсто мажи, и 2 отсто се идентификуваат како небинарни лица. Еднаков дел од учесниците, 34 отсто припаѓаат на групата лица од 41–50 годишна возраст и над 51 година. Дваесетипет отсто од учесниците беа на возраст од 31–40 години и 7 отсто помлади од 30 години.

Вкупно 24 отсто од анкетираниите се идентификуваа како припадници на заедница, малцинство или маргинализирана група. Вкупно 24 отсто од лицата кои се идентификуваа како припадници на таква група се Роми, Еѓипјани или Ашкали, 14 отсто се лица со попреченост и повеќе од половина

(54%) означиле друго наместо понудените одговори (Роми, Египќани, Ашкали, припадници на ЛГБТИ+, жени, лица со попреченост, лица од рурална област, млади, жени жртви на насилство).

Вкупно 41 отсто од учесниците се дел од граѓански организации основани пред повеќе од 20 години (во периодот од 2001 и 2010), 36 отсто работат во граѓански организации основани од 2011 до 2021 година и 14 отсто во периодот од 1991 и 2000 година. Само 10% од граѓанските организации кои беа анкетирани се основани во 1991 година или пред тоа.

Речиси сите учесници, 99 отсто, работат во официјално регистрирани организации. Вкупно 76 отсто од анкетираниите граѓански организации потекнуваат од здруженија на граѓани, 7 отсто од фондации, 5 отсто од непрофитни кооперативи и 3 отсто од непрофитни медиуми.

Во однос на географската покриеност, 63 отсто од анкетираниите граѓански организации работат на национално ниво, 39 отсто на меѓународно ниво, 39 отсто на регионално ниво во државата и 34 отсто на локално ниво.

Кога станува збор за полето на активност, 30 отсто од граѓанските организации работат во полето на животна средина и климатска акција, 30 отсто во образование, истражување и инклузија, 14 отсто во рурален развој, 11 отсто во социоекономски развој и 11 отсто во мобилизација на млади.

Во однос на големината на анкетираниите граѓански организации (во однос на број на вработени), повеќето од нив, 66 отсто, работат во мали граѓански организации со 1–10 постојано вработени лица на полно или скратено работно време и волонтери кои работеле во организацијата за време на анкетањето. Вкупно 13 отсто од анкетираниите работат во граѓански организации со 11–20 вработени а 13 отсто во граѓански организации со повеќе од 21 вработен или помалку од 50 вработени.

Последно, во однос на големината на граѓанските организации земајќи ја предвид годишната заработка, 23 отсто имаат годишна заработка од 5.000–25.000 евра, 13 отсто од 25.000–50.000 евра, 19 отсто од 50.000–100.000 евра, 13 отсто од 100.000–500.000 евра а 8 отсто од повеќе од 500.000 евра.

Оценка во споредба со показателите

Податоците кои ги собравме дадоа информации за анализа на состојбата во 2021 година во однос на секој показател. За показателите кои имаат нормативна проценка, како усогласување со законодавството или стандардите, го употребивме следниот систем на семафор како кус визуелен водич:

5 – целосно ги исполнува стандардите

4 – ги исполнува повеќето стандарди

3 – умерено ги исполнува стандардите

2 – минимално ги исполнува стандардите

1 – не ги исполнува стандардите

Проценката се спроведе за оние показатели за кои сметавме дека ќе биде значајна.

Останатите показатели немаат нормативен стандард, туку означуваат различни трендови по години. Понатамошните извештаи за оценка ќе даваат компаративни вредности во споредба со појдовната 2021 година.

Специфична цел 1

Постоење на погодна средина за спроведување на активностите на граѓанското општество.

СЦ 1.1. Секој поединец и правно лице од регионот на проширување има право да основа, да се придружи и да учествува во неформални и/или регистрирани организации, може мирно да се здружува и слободно да се изразува.

Показател 1.1.a: Степен до кој релевантното национално законодавство го овозможува следново:

- Здруженијата може да се основаат и регистрираат без дискриминација по кој било основ;
- Не постојат незаконски ограничувања за опсегот на нивните активности или за постигнување на нивните цели;
- Престанокот на нивната работа може да случи само со одлука на независен и непристрасен суд;
- Не постојат незаконски ограничувања за слободата на мирно здружување;
- Сите уживаат слобода на изразување и не се наметнуваат незаконски ограничувања.

4 – ги исполнува повеќето стандарди

Правната рамка во Северна Македонија за основање граѓански организации го гарантира остварувањето на правото на слобода на здружување согласно меѓународните стандарди. Правото на слобода на здружување е дел од Уставот и подетално е објаснето во Законот за здруженија и фондации.¹

Овој Закон недвосмислено предвидува² каков вид здруженија може да се регистрираат и на кој начин. Сепак, услугата на Централниот регистар на Република Северна Македонија за електронска регистрација на организациите не е достапна за граѓанските организации.³ Дополнително, лицата без документи не може да бидат основачи бидејќи тие не се ниту државјани, ниту странци и не може да се идентификуваат. Ова е општ проблем за Северна Македонија, но треба да се спомене бидејќи тие се лишени од можноста да основаат здружение коешто би ги преставувало нивните проблеми и би ги застапувало нивните права.

Исто така, финансиските импликации (уплата за регистрација на Здружение, барањето за ангажирање сметководител за граѓанските организации со буџет поголем од 2500 евра, итн.) кои не се наведени во Законот, но се потребни за здруженијата да се усогласат со националното законодавство, може да претставуваат пречки за лицата кои не можат да си ги дозволат овие трошоци.

1 (Службен весник на Република Македонија бр. 52/10, 135/11 и 55/16)
https://www.icnl.org/wp-content/uploads/Macedonia_maclaw.pdf

2 Членови од ЗЗФ: Здружение можат да основаат физички и правни лица;
(2) Здружение можат да основаат најмалку пет основачи од кои тројца од основачите мора да имаат живеалиште или престојувалиште, односно седиште на територијата на Република Македонија.
(3) Здружение на граѓани може да основаат малолетни лица со навршена 15-годишна возраст преку изјава за согласност за основање на здружение од нивниот законски застапник, за целите за кои се основа здружението во согласност со закон.

3 <https://www.crm.com.mk/mk/uslugi/izvrsham-upis-ili-zavrsham-obvraska/osnovaj-nov-subjekt/registratsija-na-subjekt-preku-registratsionen-agent>

Во однос на опсегот, Законот забранува регистрација и основање на граѓанска организација доколку таа во своето име, програма, цели, активности или дејности е насочена кон насилно уривање на уставниот поредок или која ги прекршува правата и слободите на други лица. Ограничувањата се воведени заради потребата да се задржи непристрасната и непрофитната природа и постоењето на здруженијата.

Законот ги уредува сите основи кои може да доведат до престанок на здружението, со што се отстрануваат сите можности за нејасно толкување на законските одредби. Законот вклучува два начина на престанок на постоење секаков субјект – преку стечајна постапка или ликвидација – и ги објаснува чекорите во двата случаи. Ова е важно за заштитата на правата на другите лица.

Правото на слобода на здружување е регулирано во членот 21 од Уставот, Кривичниот закон и Законот за јавните собири (ЗЈС), според кои граѓаните имаат право на спонтано, истовремено и против-здружување, без претходна најава. Рестрикциите се однесуваат само на ситуации и места кои можат да бидат закана по животот на други лица. Сепак, Законот дефинира јавен собир како собир на повеќе од 20 граѓани, што е во спротивност со меѓународните стандарди и Уставот. Законот има недостатоци, како нејасна дефиниција на одговорностите и обврските на организаторот, високи глоби наложени во случаи на предизвикана штета и обврската за странците да добијат одобрение за собир, во спротивно се предвидени сериозни санкции.

Во 2021 година имаше неколку протести, а еден од најзначајните се одвиваше во Тетово при крајот на 2021 година, поттикнат од пожарот во модуларната болница, при што 14 пациенти го загубија животот. Ова резултираше со протести организирани со барање властите да преземат одговорност, нагласувајќи дека истрагата трае предолго. Протестантите фрлале јајца и се обидуваа да влезат во седиштето на владејачката албанска политичка партија во Тетово, но се судриле со полицијата. Петмина биле уапсени додека траел протестот, а Судот им го продолжил притвор за 30 дена. По протестот, се организираше мирен марш за оддавање почит на жртвите од пожарот.⁴

Законот го гарантира правото на слобода на изразување на секој граѓанин и истото се уредува со неколку подзаконски акти и законски одредби.⁵

Членот 16 од Уставот е член со широк опсег којшто го гарантира секој аспект на правото на слободно изразување – почнувајќи од лично уверување и јавното изразување до правото на јавно информирање, пристап до информации, основање институции за јавно информирање, дури и коментирање и барања за исправки во средствата за јавно информирање. Цензурата е забранета.

Другите наведени закони вклучуваат специфични правни одредби коишто содржат ограничувања на правото на слободно изразување, согласно член 10 од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП). Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета го цитира член 10 како водечки принцип за одлучување кога границата на правото на слободно изразување е надмината и тоа станува навреда или клевета. Овој Закон дава многу строга дефиниција за тоа кои дејства се сметаат за навреда или клевета, вклучувајќи ја и намерата за навреда или клевета на друго лице. Исклучоци се тврдења на факти, лични мислења, информации споделени за време на официјален состанок или други јавни собири, уметнички дела или научно истражување, како и дејства кои немаат за цел да навредат или оклеветат. Но во случај на тужба, судот ги разгледува дејствата според членот 10 од ЕКЧП.

За време на локалните избори во државата во 2021 година, неколкумина новинари се соочиле со вербални напади и обиди за јавна дискредитација, а Здружението на новинари јавно реагираше и побара од МВР да преземе одговорност бидејќи само мал процент од сторителите на физички напади на новинари во минатото биле изведени пред суд.⁶

4 <https://monitor.civicus.org/updates/2021/10/19/association-suspended-after-alleged-sex-education-scandal-journalists-targeted-lo-cal-elections/>

5 Член 16 од Уставот; Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета (Службен весник на РМ бр. 143/2012); Закон за медиуми (Службен весник на РМ бр. 184/13 и 13/14); Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (Службен весник на РМ бр. 184/13, 13/14, 44/14, 101/14, 132/14, 142/16, 132/17, 168/18, 248/18 и 27/19 и Службен весник на РСМ бр. 42/20 и 77/21); Закон за заштита на дојавувачи (Службен весник бр. 196/15 и 35/18 и Службен весник на РСМ бр. 257/20)

6 <https://monitor.civicus.org/updates/2021/10/19/association-suspended-after-alleged-sex-education-scandal-journalists-targeted-lo-cal-elections/>

СЦ 1.2. Државните органи ги заштитуваат граѓанските организации од вмешување и напади како и почитување на нивното право на приватност.

Показател 1.2.а: Степен на пристап до ефективни правни лекови за оспорување или ревидирање на одлуките кои влијаат на остварувањето на правата на граѓанските организации.

4 – ги исполнува повеќето стандарди

Граѓанските организации регистрирани согласно Законот за здруженија и фондации се сметаат за правни субјекти и поседуваат правен капацитет на страна во постапка или спор. Сите правни постапки – граѓански, управни и кривични – содржат одредби кои гарантираат дека засегнатата граѓанска организација има право да приложи информации во своја корист и да поднесе жалба или тужба доколку не е задоволна со одлуката. Но, не постојат специјални правни лекови коишто ги разликуваат правните лекови достапни за граѓанските организации од оние достапни за останатите граѓани и правни лица.

Во случаи на донесување општи правила кои влијаат на правата на граѓанските организации (на пример, донесување закон или политика на национално ниво), граѓанските организации имаат право да оспорат одредба во Уставниот суд. Во случај на погрешно толкување на одредбите или неможност за остварување на загарантираните права, организациите можат да ги пријават тие прекршувања кај Народниот правобранител а во случаи на дискриминација, до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација.

Во 2021, 20 отсто од анкетираниите граѓански организации чувствувале дека Владата и надлежните органи донеле одлуки кои негативно влијаеле на нивните организации, но само 25 отсто од нив успеале ефективно да ги оспорат овие одлуки преку правни, судски или управни канали, а 17 отсто се уште ја чекаат конечната одлука.

Вкупно 12 отсто од акетираниите македонски граѓански организации сметале дека не можат да ги оспорат одлуките кои имале негативно влијание врз нивната работа.

Показател 1.2.б: Степен до кој граѓанските организации се законски заштитени од закани, напади, судско вознемирување и дискриминација, а конкретно од:

- закани кои вклучуваат заплашување, вознемирување, клевета, како и говор на омраза во живо и виртуелно;
- напади кои вклучуваат насилство, физичка злоупотреба, претреси и оштетувања на имот;
- судско вознемирување кое вклучува арбитрано апсење и притворање, незаконско пресретнување на комуникациите и злоупотреба на кривичните, граѓанските и управните постапки или закани;
- дискриминациски третман што вклучува несоодветни барања за известување од страна на граѓанските организации.

4 – ги исполнува повеќето стандарди

Постојат закони кои ги заштитуваат сите, вклучувајќи ги и граѓанските организации, од закани, напади, судско вознемирување и дискриминација.⁷ Но, овие одредби се општи и се однесуваат на

⁷ Кривичен закон (Сл. весник на РМ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 144/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15, 226/15, 97/17 и 248/18)
Закон за парнична постапка (Службен весник на РМ бр. 79/05, 110/08, 83/09, 116/10 и 124/15)
Закон за општа управна постапка (Службен весник на РМ бр. 124/2015 и 65/2018)
Закон за управни спорови (Службен весник на РМ бр. 96/2019)
Закон за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на РСМ бр. 258/2020)
Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета (Службен весник на РМ бр. 143/2012)

физички и правни лица, поради што граѓанските организации не се признаени како специфични правни субјекти туку се подложени на истите одредби што важат за други правни субјекти, освен Законот за спречување и заштита од дискриминација, според кој граѓанските организации можат да иницираат судска постапка како *action popularis*.

Дополнително на ова, не постојат правни одредби кои конкретно ги заштитуваат членовите на граѓанските организации од произволно апсење и притвор. Но, постои општа одредба во Кривичниот закон, според која за спроведени произволни апсења и притвор од страна на службено лице кое ја злоупотребува службената должност, тоа службено лице може да се казни со казна затвор од шест месеци до пет години.

Сепак, новост е новиот нацрт Закон за граѓанска одговорност и клевета од 2021 година кој воведува значителни намалувања на максималните износи кои судот може да ги додели како компензација за нанесена нематеријална штета. За жал, овој нацрт закон не е објавен на ЕНЕР (Единствениот национален електронски регистар на прописи на РСМ)⁸ и е донесен без отворени консултации.

Показател 1.2.в: Број на граѓанските организации кои работат ефективно без закани, напади, судско вознемирување и дискриминација, во смисла на:

- број на жалби заради отсуство на заштита за граѓанските организации;
- број на напади врз граѓанските организации и нивните членови;
- број на случаи на оштетувања на имот;
- број на случаи на дискриминаторен третмен при известување;
- број на случаи на незаконски претрес и инспекции во канцелариите на граѓанска организација;
- број на настани на пресретнувања на комуникациите на граѓанските организации.

Голем е бројот на анкетирани граѓански организации во Северна Македонија кои во 2021 година пријавиле дека нивната организација, нејзините членови или и двете биле подложени на закани, напади, судско вознемирување или дискриминација. Тринаесет отсто од анкетираниите организации пријавиле дека биле предмет на закани или физички напади, 12 отсто пријавиле оштетување на имот, 7 отсто пријавиле пресретнување на комуникациите и 5 отсто пријавиле дека биле предмет на незаконски претреси.

Од друга страна, според платформата SafeJournalists, во Северна Македонија во 2021 година немало случаи на напад, притворање, вознемирување или заплашување на новинари.⁹ Здружението на новинари изјавило дека бројот на тужби против новинари опаѓа и дека во 2021 година биле поднесени само 20 тужби. Во споредба со 2016 година нивниот број се намалува кога ги имало 40.

По неколку години опаѓачки број на тужби на новинари за клевета, во 2021 година има нови случаи на клевета. Првата тужба била поднесена од Левица (левичарска политичка партија) и од нејзиниот претседател поради судско вознемирување на три новинари од медиумот А1 обвинети за незаконско објавување лични податоци според членот 148 од Кривичниот закон, иако всушност станувало збор за објавување одговор на текстуална порака од страна на пратеник. Вториот и позагрижувачки е случајот на покрената кривична постапка за откривање државни тајни од страна на новинарите Горан Момироски и Драган Милосављевиќ, кои во ноќна емисија на проопозициската телевизиската станица „Алфа“ дискутирале за наводна корупција и злоупотреба во националната Агенција за разузнавање.¹⁰

8 <https://mcms.mk/images/docs/2022/Monitoring-Matrix-Brieokff-North-Macedonia.pdf>

9 <https://fom.coe.int/en/pays/detail/11709590>

10 https://www.irex.org/VIBE_2022_North_Macedonia

СЦ 1.3. Мерките за борба против екстремизмот, тероризмот, перењето пари или корупција се насочени и сразмерни, во согласност со пристапот заснован на ризици и ги почитуваат стандардите за човековите права за слободно здружување, собирање и изразување.

Показател 1.3.а: Степен до кој законите за борба против екстремизмот, тероризмот, перењето пари и корупцијата не претставуваат незаконско ограничување на легитимните активности на граѓанските организации.

4 – ги исполнува повеќето стандарди

Иако според членот 5 од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, граѓанските организации не се наведени како субјекти во законот, што значи дека граѓанските организации не се обврзани да ги почитуваат законските одредби сепак постојат предизвици.

Според членот 12 од Законот, граѓанските организации, како секој друг коминтент на банката, секоја нивна трансакција поголема од 1.000,00 евра е предмет на анализа. Според членот 13, анализата вклучува идентификација на корисникот, идентификација на лицето кое ја извршило уплатата и идентификација на сопственикот, како и информации за целта на уплатата. Според членот 20, вистинскиот сопственик на граѓанската организација (и кој било друг правен субјект кој е дел од регистарот на други правни субјекти во Централниот регистар) се смета за лице со главна функција во раководењето со средствата на граѓанската организација. Сето ова ја усложнува и оптоварува работата на граѓанската организација и во повеќето случаи, банките бараат документација и податоци што претставува повреда на Законот за заштита на личните податоци.

Во текот на 2021 година, како дел од Проектот за техничка поддршка спроведен од страна на граѓанската организација „Конект“ во успешна соработка со Управата за финансиско разузнавање, се подобри проценката на ризик на граѓанските организации во државата – пред тоа, граѓанските организации се сметаа како високоризични субјекти во смисла на финансирањето тероризам. Со новата проценка, Владата усвои извештај за насочена проценка на ризик, прв од овој вид којшто во користената методологија ги вклучи граѓанските организации. Еден од наодите во извештајот укажува дека мнозинството граѓански организации во Северна Македонија носат низок ризик за финансирање тероризам.

Но, и покрај ова, одредбите од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам наметнуваа дополнителен административен товар за граѓанските организации, вклучувајќи го барањето за доставување детални информации за сопственичката структура. Барањето за навремена регистрација на „вистински сопственик“ резултираше со високи глоби – финансиските импликации за граѓанските организации во случај да не го исполнат тоа во зададениот рок резултираше со казни во износ од 1.000 евра и замрзнување на средствата. Ова им се случи на повеќе од 30% од граѓанските организации и се покажа како вистински товар за нивните буџети.

Показател 1.3.6: Број на граѓански организации чија способност за преземање легитимни активности не е ограничена од спроведувањето на законите за борба против екстремизмот, тероризмот, перењето пари и корупција, а конкретно од:

- судско вознемирување за наводни врски со екстремизам, тероризам, перење пари и корупција;
- дискриминирачки ограничувања врз финансирањето;
- спречување на отворањето банкарски сметки, праќање и примање пари од страна на надлежните органи или од банките.

Вкупно 91,7 отсто од граѓанските организации во 2021 година изјавиле дека не биле подложени на судско вознемирување за наводна поврзаност со екстремизам, тероризам, перење пари и корупција. Сепак, 5 отсто од граѓанските организации изјавиле дека нивните членови и самите тие биле предмет на судско вознемирување за наводна поврзаност со екстремизам, тероризам, перење пари или корупција, а 3 отсто биле подложени на дискриминаторски третман за добиени средства од извори/одредени извори. Вкупно 8 отсто од анкетираниите граѓански организации се изјасниле дека биле спречени од Владата и од банките во отворањето банкарски сметки и при процесот на праќање и примање пари.

СЦ 1.4. Јавните институции еднакво ја третираат работата на сите граѓански организации и праведно ги третираат граѓанските организации во однос на други субјекти (како што се бизнисите).

Показател 1.4.a: Степен до кој законите (1) не бараат од граѓанските организации да поднесуваат повеќе извештаи и информации и (2) не ги подложуваат на поголем број инспекции и санкции отколку деловните субјекти, а сето останатото е еднакво.

5 – целосно ги исполнува стандардите

Од двата сектори, и невладиниот и деловниот, се бара да поднесат завршни годишни сметки. Непрофитните организации не се обврзани да поднесат ваков извештај ако оствариле обрт помал од 2.500 евра.

Генерално, секој закон којшто предвидува обврски за граѓанските организации има дел за надзор и санкции. На пример, ако граѓанската организација има еден или повеќе вработени, таа може да подлежи на надзор согласно Законот за работни односи. Во однос на сметководството, Законот за сметководство во непрофитните организации има посебно Поглавје (VII) кое се однесува на прекршочните одредби. Таму се предвидува дека прекршочната постапка ја води надлежниот суд кој и ги изрекува санкциите.

Согласно законот, граѓанските организации не подлежат на поголем број инспекции и санкции отколку другите деловни субјекти. Деловните субјекти имаат поголеми обврски во однос на поделба на добивката и соодветно на тоа, за нив законот предвидува поголем број обврски и санкции. Во однос на инспекциите, законот предвидува ист пристап.

СЦ 1.5. Централните и/или локалните власти имаат овозможувачки политики и правила за организациите на помалите заедници и за граѓанските иницијативи („грасрут“ организации).

Показател 1.5.а: Работата на локалните организации/ организации на помалите заедници и граѓански иницијативи е дозволена со закон, без регистрација.

5 – целосно ги исполнува стандардите

Мора да се спомене дека не постојат специфични закони или законски одредби кои предвидуваат дека на овие организации им е законски дозволено да работат без регистрација.

Согласно членот 21 од Уставот, граѓаните можат слободно да се собираат, а според член 15, тие можат да ги изразуваат своите мислења и верувања.

Согласно ова, ниту еден закон не забранува дејности на неформални групи; ниту пак, тие се регулирани со закон.

Но, Законот за спречување и заштита од дискриминација ги препознава неформалните групи како одделни субјекти и им го доделува правото на иницирање тужба за заштита од дискриминација од јавен интерес - *actio popularis* (член 35).

Показател 1.5.б: Законски, нерегистрираните локални организации/ организации на мали заедници и граѓански иницијативи го уживаат правото на учество во процесите на донесување одлуки, исто како и регистрираните граѓански организации.

5 – целосно ги исполнува стандардите

The Law on Associations and Foundations regulates only associations that are registered under the Law, and this is the only form that is recognised for an NGO. However, the Regulatory Impact Assessment Methodology¹¹ recognises that there are two types of stakeholders when drafting laws and by-laws: internal (ministries and other state administration bodies) and external (businesses, trade unions, NGOs, foundations, groups of citizens and private citizens). Hence, the representatives of unregistered organisations and initiatives can be invited as citizens or groups of citizens.

СЦ 1.6. Сите граѓански организации имаат слобода да бараат и да добиваат финансии.

Показател 1.6.а: Обем до кој релевантните закони им дозволуваат на граѓанските организации да бараат финансирање од широк опсег, вклучувајќи и од странство, без прекумерни ограничувања, во однос на:

- готовина и донации на нематеријални средства од различни извори;
- финансирање од домашни јавни органи;
- финансирање од институционални, корпоративни или поединечни донатори;
- финансирање од странски владини или мултилатерални агенции.

5 – целосно ги исполнува стандардите

11 https://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/pvr/methodology_ria.pdf

Во Северна Македонија, финансирањето на невладините организации е регулирано со Законот за здруженија и фондации а правната рамка им овозможува на граѓанските организации да добиваат средства од различни извори. Во член 48 се наведени следниве извори на финансирање: членарина, основачки влогови, доброволни прилози, донации, подароци (во пари, добра, имотни права), кирии и закупнини, економски дејности (согласно целите на организацијата и заради повторното инвестирање во процесот на постигнување на целите), како и приходи од инвестиции, дивиденди, камати, заеми и други приходи во согласност со закон.

Според член 49 од истиот Закон, граѓанските организации можат да добиваат средства од националниот буџет и од буџетот на општините или на градот Скопје. Не постојат правни ограничувања на можноста на граѓанските организации да пристапат до различни извори на финансирање, вклучувајќи и странски донатори.

Членот 13, кој го промовира принципот на непристрасно дејствување на непрофитните организации, наведува дека непрофитните организации нема да вршат активности за политички партии, ниту пак ќе вршат директно или индиректно финансирање на политичка партија. Оттаму, доколку политичка партија финансира непрофитните организација, тоа може да се протолкува како нарушување на овој принцип.

Истото важи и за добивање средства од институции или држави кои претставуваат ризик за финансирање тероризам и кои може да поттикнат сомнение дека граѓанската организација учествува во финансирање тероризам или перење пари.

Показател 1.6.6: Број на граѓански организации кои може да пристапат до финансирање од широк опсег, без прекумерно владино вмешување.

Во анкетата за граѓанските организации, 80 отсто од нив изјавија дека во 2021 година не искусиле прекумерно владино вмешување кое би можело да го попречи пристапот до какво било финансирање на организацијата.

СЦ 1.7. Јавна финансиска и нефинансиска поддршка за граѓанските организации е достапна за корисниците на ИПА и е обезбедена на транспарентен, отчетен, правичен и недискриминирачки начин.

Показател 1.7.а: Нивото на јавното финансирање достапно за непрофитните организации и здруженијата е јасно претставено во законите и регулативите а правата и обврските на државниот орган кој има мандат за утврдување и ревизија на нивото на достапни јавни средства е јасно дефинирано во законот.

1 – не ги исполнува стандардите

Членот 49, став 2 од Законот за здруженија и фондации предвидува дека Владата, другите надлежни органи, општините и градот Скопје донесуваат годишни планови и програми за распределба на средства. Но, не се дадени насоки за најниските износи ниту проценти.

Законот предвидува дека тие треба да имаат годишна програма за распределба на средства и дека на својата веб страница треба да ги објават граѓанските организации кои добиле средства (член 49, став 3 и 4 од Законот за здруженија и фондации).

Механизмот за распределба на буџетот за граѓанските организации е децентрализиран и освен државните средства добиени од централно ниво, кои сочинуваат околу 5 отсто од вкупните годишни приходи на организациите, недостасуваат збирни податоци за средства добиени од локалните самоуправи.

Процентот на јавни средства како дел од вкупниот буџет на граѓанските организации, е наведен во новата Стратегија за развој и соработка со граѓанските организации донесена при крајот на 2021 година, која предвидува постепено зголемување на износите на овие средства за граѓанскиот сектор по година, односно 20% во 2022, 25% во 2023 и 30% од вкупните буџети во 2024 година (што би изнесувало околу 30 милиони евра).¹²

Но, општата забелешка е дека секое министерство, агенција и институција на локалната самоуправа има сопствени правила и самостојно донесува одлуки за поддршката за граѓанските организации.

Показател 1.7.6: Процент од јавниот буџет исплатен на граѓанските организации на годишно ниво.

Вкупниот износ на државни средства (без локалните самоуправи) во 2021 година изнесувал 308.532.488 денари¹³ (еднакво на околу 5 милиони евра) или околу 0,12% од вкупниот јавен буџет (256.906.000.000 денари).¹⁴

Но, не постои централно место (порталот „Отворени финансии“ е достапен, но податоци од претходните години тешко може да се проценат во аналитички формат), кадешто може да се најдат податоци за средствата доделени на граѓанските организации од страна на релевантните институции. Достапни се само податоци од Генералниот секретаријат кој во 2021 година им доделил вкупно 19.800.000 денари на граѓанските организации, давајќи поддршка за нивните програмски активности.¹⁵

Важно е да се спомене дека државните средства за граѓанските организации обично може да се најдат под буџетска ставка 463, но некогаш трансферите се поголеми и под буџетска ставка 462, 472 и 425, што создава забуна и потешкотии во мерењето на севкупната поддршка од државата..

Показател 1.7.в: Степен до кој правните одредби кои го уредуваат доделувањето јавни средства на граѓанските организации гарантираат дека:

- критериумите за доделување средства се јасно дефинирани, објективни и јавно објавени;
- оценката на предлог проектите е јасна и непристрасна;
- судирот на интереси е јасно регулиран;
- барањата за известување се јасни и сразмерни.

3 – умерено ги исполнува стандардите

Законот за здруженија и фондации предвидува дека здруженијата и фондациите можат да користат средства од државниот буџет и буџетите на општините и на градот Скопје. Законот вели дека Владата, општините и градот Скопје имаат овластување да постават критериуми за распределбата и употребата на овие средства.

Владата, градот Скопје и општините се обврзани да донесат годишни планови и програми за распределба на овие средства кои понатаму се распределуваат согласно утврдените критериуми. Потоа, тие имаат обврска да ги објават здруженијата кои добиле средства и целите за кои овие здруженија се основани.

¹² <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Strategija%20usvoena%2028%2012%202021.pdf>

¹³ „Матрица за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество – Извештај за Северна Македонија 2021“, Балканска мрежа за развој на граѓанското општество, април 2022 година <https://mcms.mk/images/docs/2022/Monitoring-Matrix-Brief-North-Macedonia.pdf>

¹⁴ <https://finance.gov.mk/wp-content/uploads/2022/12/Завршна-сметка-за-2021-мак.pdf>

¹⁵ <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Finansiska%20poddrska%20GO%202021.pdf>

Единствено Генералниот секретаријат поддршката ја дава преку отворени повици и јасни и транспарентни процедури со јасно утврдени критериуми и упатства. Останатите институции, министерствата, агенциите и локалните самоуправи самите ги одредуваат правилата и процедурите за финансирање на граѓанските организации, кои се достапни за јавноста на нивните веб страници, како на пример повиците објавени на веб страницата на Министерството за економија.¹⁶ Сепак, на овие веб страници, кои не секогаш се лесни за навигација, не е лесно да се најдат соопштенијата или проектите доделени на граѓанските организации. Во однос на процесот на оценување, нема податоци за тоа како тој се спроведува, но во повеќето случаи, поради трошоците за ангажирање надворешни експерти, оценката ја спроведуваат внатрешните сектори во релевантното министерство/институција.

Согласно член 49 став 5 од ЗЗФ, граѓанската организација која добила средства од државните органи доставува извештај за активностите и финансиски извештај до државниот орган.

Показател 1.7.г: Централната власт јавно ги објавува информациите за доделувањето средства и тие се доволно детални за да овозможат идентификација на поединечни средства.

3 – умерено ги исполнува стандардите

Одделението за соработка со невладини организации во Генералниот секретаријат на својата веб страница ги објавува податоците за средствата доделени на граѓанските организации.¹⁷ Информациите се достапни за повеќе години, почнувајќи од 2012 година. Но, оваа институција е единствената која транспарентно ги споделува овие податоци.

Законот за здруженија и фондации не содржи таква одредба и институциите самостојно го уредуваат ова прашање. Некои од законите кои уредуваат специфични области содржат информации за различните видови постапки – на пример: Законот за култура наведува дека за учество на годишните конкурси треба да се исполнуваат услови, но тие услови не се уредени со закон (член 62 од Законот за културата).

Јавните повици на министерствата и агенциите се објавуваат на нивните веб страници согласно внатрешните правила и процедури, но претставува голем предизвик да се најдат информации за доделување средства на граѓанските организации.

Показател 1.7.д: Број на граѓански организации кои укажуваат на тоа дека одредбите за домашни јавни средства се транспарентни, праведни и недискриминирачки.

1 – не ги исполнува стандардите

5%

Предизвиците за транспарентност, правичност и недискриминација во јавното финансирање се одразуваат во одговорите на учесниците во анкетата: само 5 отсто одговорија дека процесот е доволно транспарентен и правичен. Од нив 69,5 отсто смета дека нема никаква транспарентност во процесот, додека мислењето на 61 отсто е дека има недостиг на правичност во јавното финансирање.

Показател 1.7.ѓ: Јавното финансирање не ги исклучува граѓанските организации врз основа на застапеност на нивните подржувачи.

Во однос на инклузивноста во јавното финансирање и барањето да не се исклучуваат граѓанските организации врз основа на нивните подржувачи, 15,4 отсто од граѓанските организации изјавија дека се исклучени поради луѓето со кои соработуваат и кои ги опслужуваат.

¹⁶ <https://economy.gov.mk/mk-MK/news/javen-povik-za-finansiska-poddrska-za-zensko-pretpriemnistvo-vo-turizmot.nspх>

¹⁷ <https://www.nvosorobotka.gov.mk/sites/default/files/Finansiska%20poddrska%20GO%202021.pdf>

Повратните информации за ставовите на граѓанските организации кои се пријавиле за јавно финансирање, односно 54 отсто од анкетираниите, кажуваат дека во 81 отсто од случаите, нивното пријавување не било успешно. Вкупно 85 отсто изјавиле дека причината за ова било тоа што средствата се доделиле на организации кои биле претпочитани од надлежните органи.

Сепак, 50 отсто од организациите кои не се пријавиле за финансирање одговориле дека главната причина за тоа е неверувањето дека имаат реална можност за добивање финансии, а 23 отсто одговориле дека износот на средствата бил премногу мал. Вкупно 15 отсто од анкетираниите организации изјавиле дека не им е потребно државно финансирање, затоа и не се пријавиле.

СЦ 1.8. Поединци и корпорации имаат даночни придобивки ако донираат на граѓански организации.

Показател 1.8.а: Даночното законодавство дозволува даночни олеснувања за:

- индивидуално донирање;
- корпоративно донирање

3 – умерено ги исполнува стандардите

Поединци и бизнис ентитети/корпорации може да пријават даночни одбитоци, но постојат ограничувања во зависност од износот на донациите.

Бизнис ентитетите/корпорациите може да одбијат до 5 отсто од нивните оданочени приходи за донирање за цели од јавен интерес и оваа сума не смее да биде поголема од 60.000 евра. Поединци може да одбијат и до 20 отсто на нивните оданочени приходи за донации за цели од јавен интерес и оваа сума не смее да надмине 400 евра.

Поединечните и корпоративните донации недоволно се применуваат, особено во граѓанскиот сектор. Исто така, управната постапка за даночни поттикнувања продолжува да биде неподдржувачка поради тековните обременети управни постапки.

На пример, кога станува збор за донации, според Законот за спонзорства и донации (кој ги покрива домашните и странските донатори), примателот на донацијата е обврзан да поднесе извештај до даночните органи, којшто вклучува информации за износот и целта на донацијата, како и за донаторот и примачот. Сепак, Законот истовремено бара и донаторот да поднесе сличен документ со истите информации преку системот на даночниот орган, што претставува дополнителен товар за донаторот (поединец или компанија).

Показател 1.8.б: Број на физички лица кои донирале на граѓанска организација.

Северна Македонија го зазема 34. место на Светскиот индекс за донирање на Фондацијата „Charities Aid“. Вкупно 45 отсто од физичките лица донирале на граѓански организации, што е значителен раст во споредба со 2019 година кога изнесувал 29 отсто.¹⁸ Но, не се достапни податоци за целта на донирањето како и за тоа каде завршиле овие донации.

¹⁸ „Светски индекс на донирање од 2021. Специјален извештај за глобалната пандемија“. Фондација „Charities Aid“, јуни 2021, стр. 18. https://www.cafamerica.org/wp-content/uploads/CAFWORLDGIVINGINDEX2021.REPORT.WEB2_100621.pdf

СЦ 1.9. Даночните олеснувања им се достапни на граѓанските организации.

Показател 1.9.а: Обем до кој применливите даночни закони го овозможуваат следново:

- Приходот на граѓанските организации генериран од грантови, донации и членарини, приход од економски дејности, инвестициски приход, недвижен имот, подароци и наследство не е предмет на оданочување;
- Секој дополнителен приход или добивка генерирана преку економска дејноста и употребени за цели поврзани со мисијата не подложи на корпоративен данок на доход/добивка.

3 – умерено ги исполнува стандардите

Согласно новата измена на Законот за данок на добивка од 2018 година, сите фондации и здруженија регистрирана во согласност со ЗЗФ не се обврзани да плаќаат данок на добивка, согласно конкретни одредби. Неоданочени приходи се приходи од членарина, хуманитарни придонеси, донации, грантови, подароци (во форма на готовина, стоки, имотни права), тестаменти, приходи од дивиденди на трговски друштва основани со средства на здружението и приходи од Буџетот на РСМ, буџетите на единиците за локална самоуправа и буџетот на градот Скопје.

Понатаму, согласно Законот за донации и спонзорства, донација во вид на имот дадена за целите на јавниот интерес и придобивки се ослободени од плаќање данок на имот во наредните пет години од годината на донацијата. Исто така, донацијата треба да е ослободена од данок на наследство и подарок во случаи кога донаторот му го предава правото на употреба на корисникот.¹⁹

Фондациите кои вршат економски дејности и генерираат приходи преку нивните непрофитни дејности се обврзани да плаќаат данок на целокупните приходи, за да се избегне неправедна конкуренција со профитните субјекти чии приходи од економски дејности се оданочуваат. Во случаи кога вкупниот генериран приход од нивните економски дејности надминува 1.000.000 денари (еднакво на 16.000 евра), данокот се пресметува и се плаќа 1% од сумата на вкупниот приход генериран од економски дејности во календарската година, но само на сума поголема од 1.000.000 денари.²⁰

СЦ 1.10. Политиките и правната средина го поттикнуваат и го олеснуваат волонтирањето и вработувањето во граѓанските организации.

Показател 1.10.а: Донесени се закони со кои се уредува волонтирањето.

4 – ги исполнува повеќето стандарди

Првиот закон за волонтерство во Северна Македонија е донесен во 2007 година, а Министерството за труд и социјална политика е одговорно за неговото спроведување.

Националниот совет за развој на волонтерството, формиран од Владата, е надлежен за промовирање на волонтерството.²¹

Во мај 2021 година, донесени се измени на постоечкиот Закон за волонтерство, кои се однесуваат на барањата за организациите кои примаат волонтери, како и за организирање на волонтерската

19 Никица Кусиникова, „Правна средина за филантропија во Европа 2020“, Мрежа на донатори и фондации во Европа (Дафне) и Европски фондациски центар, 2020, pp. 19. <https://givingbalkans.org/content/legal-environment-philanthropy-europe-north-macedonia-2020>

20 Никица Кусиникова, „Правна средина за филантропија во Европа 2020“, Мрежа на донатори и фондации во Европа (Дафне) и Европски фондациски центар, 2020, pp. 11. <https://givingbalkans.org/content/legal-environment-philanthropy-europe-north-macedonia-2020>

21 https://cms.mtsp.gov.mk/sovet-za-volonterstvo-ns_article-nacionalen-sovet-za-razvoj-na-volonterstvoto-nsrv-nacionalen-sovet-za-raz-voj-na-volonterstvoto-nsrv.nsp

работа во јавните и државните институции, локалната власт и во локалната самоуправа.²²

Но, поради проблеми поврзани со заштита на приватноста и Законот за заштита на личните податоци (секој волонтер, странско или домашно лице, треба да е регистрирано во базата на податоци на Министерството), Министерството за труд и социјална политика во 2013 година предложи измена во однос на заштитата на личните податоци, на пр. податоците на странски волонтери да се чуваат само три години, а потоа да се уништат. Ова отвора уште едно прашање во врска со заштитата на личните податоци на домашните волонтери. Но, овие измени никогаш не се изгласаа.²³

Показател 1.10.б: Владини стратегии за волонтирање и програми за поддршка на волонтирање во граѓански организации соодветна алокација на ресурси за нивно спроведување.

5 – целосно ги исполнува стандардите

Националната стратегија за млади на РСМ (2016–2025) во својот опсег го вклучува и волонтерството, но укажува на тоа дека локалните и националните институции не инвестираат доволно во волонтерството, ниту пак м го промовираат доволно на младите. Стратегијата го поддржува волонтерството како технички дел на секое ниво на образовниот процес во државата, не само како дел од стручното образование и обука.²⁴

Поттикнување на поддршката на волонтерството постои, како за волонтерите така и за организациите, како и државни програми за поддршка на волонтерството. Како такви, согласно Законот за волонтерство, волонтерите имаат право на надоместок ослободен од данок за трошоци поврзани со волонтерството (обука, храна и превоз).²⁵ Граѓанските организации можат да добијат субвенции за трошоците ако ангажираат практикант преку програмите за вработување кои субвенционираат вклучување на волонтери.

Допонително, како дел од инфраструктурата за волонтирање, постојат волонтерски центри (во Битола, Скопје и Волонтерскиот центар во Скопје со шест фокални точки за активности) кои ги поврзуваат волонтерите со можности за волонтерство.²⁶

Показател 1.10.в: Број на граѓански организации коишто имале придобивки од државните стратегии и програми за вработување.

Според резултатите од анкетата за граѓански организации, само 10 отсто од анкетираниите имале придобивки од државните стратегии за вработување во 2021 година. Поголемиот број од организациите кои имале придобивки изјавиле дека ги искористиле субвенциите за да вработат нови лица.

Само 15,3 отсто од граѓанските организации ја искористиле поддршката од Владата во врска со Ковид-19. Најпосле, само 6,8 отсто имале придобивки од државните програми за волонтерство.

22 „Матрица за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество – Извештај за Северна Македонија 2021“, Балканска мрежа за развој на граѓанското општество, април 2022 <https://mcms.mk/images/docs/2022/Monitoring-Matrix-Brief-North-Macedonia.pdf>

23 <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/republic-of-north-macedonia/21-general-context>

24 „Матрица за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество – Извештај за Северна Македонија 2021“, Балканска мрежа за развој на граѓанското општество, април 2022 <https://mcms.mk/images/docs/2022/Monitoring-Matrix-Brief-North-Macedonia.pdf>

25 „Стратегија за промовирање и развој на волонтерството (2021–2025)“ и „Акциски план“, 2021. https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/2021/trud/Volonterstvo_2021_2025.pdf

26 <https://vcs.org.mk/mk/about-us/>

Показател 1.10.г: Број на граѓански организации коишто имале придобивки од државните стратегии и програми за волонтерство.

Според анкетата за граѓанските организации, само 6,8 отсто од анкетираниите организации имале придобивки од државните програми за волонтерство во 2021 година.

Показател 1.10.д: Број на вработени во граѓанските организации во однос на вкупниот број вработени лица.

Според Централниот регистар на РСМ, вкупниот број на лица вработени во здруженијата и фондациите незначително се намалил од 1.799 во 2020 година на 1.665 во 2021 година.²⁷ Во 2021 година, 0,18 отсто од вкупната работна сила биле лица вработени во граѓанскиот сектор (943.004²⁸), во споредба со 2020 година, кога процентот бил речиси еднаков (0,18%). Во податоците за вработување во граѓанските организации не се вклучени вработените со скратено работно време, лицата со краткорочни работни договори и дел од волонтерите. Процентот на лицата вработени во граѓанскиот сектор изнесува 0,24 отсто од вкупниот број вработени лица (693.494²⁹).

Важно е да се спомене дека граѓанскиот сектор не е дел ниту од колективните договори на деловните организации, ниту пак од колективните договори на јавните организации. Како таков, не е синдикализиран.

Показател 1.10.ѓ: Процент на лица кои волонтирале во некоја организација.

И покрај постоечката правна рамка и Стратегијата и Акцискиот план, само 11 отсто од лицата биле волонтери во некоја организација во 2021 година. Иако овој процент се зголемил во 2018 година, тој бил помал во 2017 година (13%). Не постојат податоци за 2020 година, поради ограничувањата на движењето во текот на пандемијата Ковид-19.³⁰

27 „Матрица на следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество - Извештај за Северна Македонија 2021“, Балканска мрежа за развој на граѓанското општество, април 2022
<https://mcms.mk/images/docs/2022/Monitoring-Matrix-Brief-North-Macedonia.pdf>

28 https://pbksobranie.mk/content/Pazar_na_trud_2022_mkd.pdf

29 <https://www.stat.gov.mk/PrikaziSooopstzenie.aspx?rbrtxt=98>

30 Светски индекс на донирање 2021. Извештај за глобалната пандемија“, Фондација „Charities Aid“, јуни 2021, <https://www.cafamerica.org/wp-content/uploads/CAFWORLDGIVINGINDEX2021.REPORT.WEB2.100621.pdf>

Специфична цел 2

Зајакнување на соработката и партнерството помеѓу граѓанските организации и јавните институции.

СЦ 2.1. Јавните органи и институции ги вклучуваат граѓанските организации во процесите на донесување одлуки и на креирање политики.

Показател 2.1.а: Граѓанските организации ефективно се консултирани за законите, подзаконските акти, стратегиите и другите акти од јавен интерес и за реформи на политиките, поточно:

- Граѓанските организации имаат пристап до нацрт документите од почетокот на процесот на изготвување се до крајот на постапката за донесување;
- Дадени се најмалку петнаесет денови за давање коментари за нацрт документот пред да започне постапката за донесување;
- Вонредни/забрзани постапки за донесување закони без консултации се исклучок и законски оправдани;
- Навремено се објавуваат извештаи за резултатите од јавните консултации, вклучувајќи ги и причините за неприфаќање на коментарите;
- Членовите на работните групи кои доаѓаат од граѓански организации се избираат по пат на јавен повик, врз основа на јасни критериуми и добиваат еднаков третман;
- Членовите на работните групи кои доаѓаат од граѓански организации вклучуваат претставници на целото општество: жени, припадници на ЛГБТИ+ заедницата, групи мигранти, малцинства, лица со попреченост и други што соодветствуваат, согласно пристапот заснован на човековите права.

2 –минимално ги исполнува стандардите

Иако Кодексот на добри практики во Северна Македонија би требало да го промовира и зголемува учеството на граѓанските организации во консултациите за стратегии, програми, акциски планови, закони, подзаконски акти и сл., оваа политика на инклузија е на незадоволително ниво.

Во 2021 година, по јавниот повик на Единицата за соработка со граѓанските организации во Владата за учество на граѓанските организации во придонесување за развојот на Годишната програма за работа на Владата за 2022 година, 9 граѓански организации поднеле вкупно 15 предлози, а добиле 13 одговори на 8 од нив. При работата на правната рамка, повеќето од предлозите и иницијативите биле земено предвид.³¹

Во 2021 година, од 111 закон што требало да се објават на ЕНЕР, само 41 нацрт закон (37%) биле објавени на ЕНЕР за отворени консултации со широката јавност, а граѓанските организации дале коментари и забелешки за само 22 од нив. Дванаесет од тие нацрт закони за коишто граѓанските организации дале коментар биле поврзани со Министерството за финансии, а следно било Министерството за правда. Од 46 работни групи формирани за различни закони и подзаконски акти, граѓанските организации биле вклучени во само 16 од нив и во четири релевантни министерства (Министерство за труд и социјална политика, Министерство за образование, Министерство за правда и Министерство за финансии). Останатите 12 министерства не поканиле претставници

31 <https://www.nvosorobotka.gov.mk/sites/default/files/lzveshtaj%20konsultacii%20so%20GO%202021%2021.9.22.pdf>

од граѓанскиот сектор да учествуваат во нивните работни групи.³² Не се достапни податоци за структурата и ефективноста на вклучувањето на граѓански организации во овие работни групи.

Главниот заклучок е дека во текот на таа година, актерите на граѓанското општество биле вклучени во само 25 отсто од министерствата во важните консултативни процеси. На пример, граѓанските организации не биле консултирани за промени на правилата за финансирање изборни кампањи до доцните фази на процесот. Исто така, Владата соопштила дека бил подготвен извештај за државната администрација за целите на проект на ЕУ, во чии рамки се одржувале само затворени дебати без присуство на многу засегнати чинители, како и граѓанските организации. Откако го презентирале проектот, многу граѓански организации посочиле неколку недостатоци и проблеми во планот. И покрај барањата на граѓанските организации за отворање на консултативниот процес за извештајот, ова не се случило до крајот на таа година.³³

Ставовите на анкетираниите граѓански организации во Северна Македонија се усогласени со гореспомнатите проблеми, што значи дека само 34 отсто од анкетираниите организации биле консултирани во нацртот на законите, подзаконските акти, стратегиите и случни проекти и само 22 отсто одговориле дека нивната организација добила пристап до нацрт документите од почетокот на процесот на изготвување до крајот на постапката за усвојување. Во овој контекст, кога се зборува за тоа дали организацијата добила најмалку 15 денови за да коментира на нацрт документите, само 25 отсто одговориле позитивно. Најпосле, во 2021 само 25 отсто од организациите имале претставник во работните групи за развој на законите, подзаконските акти и сл.

Но, општиот став на половина од анкетирани државни службеници е дека учеството на граѓанските организации во изготвувањето закони, подзаконски акти, стратегии и слични документи е доволно и задоволително.

Показател 2.1.6: Граѓанските организации се ефективно вклучени во механизмите за следење и надзор.

Ставот на целната група во врска со ефективното вклучување на граѓанските организации во механизмите за следење покажува дека институциите имаат ограничени капацитети за спроведување надзор па оттаму, во овој процес треба да ги вклучат граѓанските организации. Во одредени случаи, во 2021 година, граѓанските организации спроведувале независен надзор врз активностите на конкретни институции. Сепак, за сите учесници во анкетата проблем претставува трошокот за учество во вакви механизми, имајќи ја предвид финансиската оддржливост на повеќето граѓански организации во државата.

Кога станува збор за ставот на државните службеници, тие главно веруваат дека граѓанските институции многу ефективно или доволно ефективно биле вклучени во механизмот за следење и надзор.

Показател 2.1.в: Број на граѓански организации коишто учествувале во консултации при изготвување државни извештаи согласно меѓународните човекови права и други правни обврски и во спроведување на препораките од текстовите на соодветните спогодби.

Во анкетата за граѓанските организации, 42 отсто од анкетираниите биле свесни за отворените повици за учество на граѓански организации во консултациите за изготвување владини извештаи согласно меѓународните извештаи за човековите права, други спогодби или во спроведувањето на препораките од текстот на спогодбата, објавени од државните органи во 2021 година. Вкупно, 14 отсто од нив учествувале во таквите консултации. Најголемиот дел од граѓанските организации, 75 отсто од нив, учествувале во процесот на консултации поврзани со Конвенцијата за правата на лицата со попреченост.

32 <https://www.nvosorobotka.gov.mk/sites/default/files/Izveshtaj%20konsultacii%20so%20GO%202021%20219.22.pdf>

33 https://www.balkancred.net/novo/wp-content/uploads/2022/10/24-7-North-Macedonia_final.pdf

Во пракса, Канцеларијата на народниот правобранител изјави дека, на пример, имала блиска соработка со граѓанските организации за зајакнување на човековите права во државата во 2021 година и дека овие организации се партнери во Националниот превентивен механизам, Механизмот за надворешен надзор, мониторинг врз Конвенцијата за правата на лицата со попреченост на ОН и слично.³⁴ Но, нема јасни докази за ова.

СЦ 2.2. Јавните органи и институции ја препознаваат важноста на граѓанското општество во дебатата за општествените политики и процесите на интеграција во ЕУ.

Показател 2.2.а: Степен до кој граѓанските организации го оценуваат ставот на државните службеници кон нив како поддржувачки.

1 –не ги исполнува стандардите 12%

Само 12 отсто од граѓанските организации сметаат дека ставовите на државните службеници кон граѓанското општество, во 2021 година, биле поддржувачки.

Вкупно 73 отсто од анкетираниите организации изјавија дека државните службеници не им пружиле никаква поддршка или им пружале недоволна поддршка во 2021 година. Но, анкетата за јавната администрација покажа дека мислењето за државните службеници биле дека тие, во 2021 година, им пружале поддршка на граѓанските организации.

СЦ 2.3. Државните органи придонесуваат кон зајакнување на граѓанското општество преку соработката со граѓанското општество на рамки на стратешки политики и релевантните институционални механизми.

Показател 2.3.а: Граѓански организации коишто ефективно биле консултирани при подготовката на стратегиите за соработка со граѓанското општество

Стратегијата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор и Акцискиот план се донесени на 28 декември, поради што државата немала стратегија во 2021 година. Но, Советот за соработка со граѓанските организации, во соработка со Проектот за техничка поддршка за подобрување на овозможувачката околина, финансиран од ЕУ, овозможил отворен процес на консултации за подготовка на Стратегијата, за која придонеле голем број граѓански организации.³⁵

Показател 2.3.б: Корисниците на ИПА донеле тековно важечки стратегии за соработка со граѓанското општество.

1 –не ги исполнува стандардите

Стратегијата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор за периодот 2022–2024 и Акцискиот план се донесени на 28 декември 2021 година.

³⁴ <http://ennhri.org/wp-content/uploads/2020/06/State-of-the-Rule-of-Law-in-Europe-2020-North-Macedonia.pdf>

³⁵ <https://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2022/10/Monitoring-Matrix-Brief-North-Macedonia.pdf>

Показател 2.3.в: Стратегиите за соработка со граѓанското општество се придружени со донесени акциски планови со утврден буџет.

1 – не ги исполнува стандардите

Донесената Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор за периодот 2022–2024 е придружена со Акциски план со јасно утврдена распределба на буџетот.

Показател 2.3.г: Број на граѓански организации коишто ги оценуваат стратегиите за соработка со граѓанското општество како релевантни и ефективни

Имајќи предвид дека во 2021 година немало Стратегија, не постојат податоци за овој показател.

Показател 2.3.д: Јавните структури одговорни за спроведување на стратегиите за соработка со граѓанското општество располагаат со соодветни ресурси.

Одделението за соработка со невладините организации на Генералниот секретаријат е одговорно за координирање на процесот на спроведување на Стратегијата, засновајќи ги своите активности на информациите добиени од Мрежата на државни службеници. Советот, како советодавно тело, заедно со Мрежата на државни службеници вршат надзор на спроведувањето на Стратегијата и го збогатуваат дијалогот помеѓу граѓанските организации и Владата. Релевантните министерства треба да пружат финансиска поддршка за спроведувањето на Стратегијата.

Показател 2.3.ф: Механизмите за дијалог помеѓу советите за соработка со граѓанските организации и централните власти значајно ги вклучуваат граѓанските организации во дијалогот:

5 – целосно ги исполнува стандардите

Советот за соработка со и развој на граѓанското општество (Советот) е владино советодавно тело за промовирање на соработката, дијалогот и развојот на граѓанското општество во Република Северна Македонија. Советот е основан во април 2018 година, со одлука донесена од Владата. Советот го сочинуваат 31 член, од кои 16 членови се назначуваат по препорака на граѓанските организации, а останатите 15 ги назначуваат релевантните министерства одговорни за соработка со и развој на граѓанските организации. Генералниот секретаријат објавува јавен повик преку којшто се избираат членовите од граѓанските организации.³⁶

Единицата за соработка со граѓанските организации на Генералниот секретаријат ги извршувала административните активности на Советот.

Советот, покрај другите активности, ги номинира и предлага претставниците на граѓанските организации во различни работни групи чијшто фокус се јавните политики и дава предлози за државно финансирање на граѓанските организации. Претседателот на Советот се избира од претставниците на граѓанските организации додека заменик претседателот се избира од редот на владините претставници. Сите членови на Советот имаат еднакви права и обврски. Претседателот на Советот ги закажува состаноците и, според планот за работа, тие се одржуваат најмалку еднаш на три месеци. Веб страницата на Советот, која што е дел од веб страницата на Генералниот секретаријат, ги содржи сите важни информации во врска со финансирањето на Советот, планот за работа, членовите, информации за контакт, одлуки и записници од сите одржани состаноци.³⁷ Советот оддржал повеќе од 30 состаноци и бил доста активен во 2021 година.³⁸

36 <https://www.nvosorobotka.gov.mk/sites/default/files/Odluka%20za%20Sovet%20precisten%20tekst%205%202021.pdf>

37 <https://www.nvosorobotka.gov.mk/?q=node/99>

38 https://www.nvosorobotka.gov.mk/sites/default/files/Zapisnik_6_sednica_Sovet.pdf

Специфична цел 3

Капацитетот и отпорноста на граѓанските организации за ефективно вршење на активностите се зајакнати.

СЦ 3.1. Структурите на внатрешно владеење на граѓанските организации ги следи принципите на добро владеење.

Показател 3.1.а: Број на граѓански организации коишто имаат независно и ефективно раководен орган со јасна надлежност за следење на стратешките цели на организацијата, влијанието, управувањето, правното усогласување и отчетноста.

2 –минимално ги исполнува стандардите 39%

Во однос на ефективноста на раководните органи на анкетираниите граѓански организации, иако сите од нив имаат раководен орган, статут, членови кои се однесуваат на здружувањето и други релеванти документи пропишани со закон, сепак само 39 отсто имале независен и ефективен раководен орган и неплатени/про боно членови од нивниот персонал во управувачките органи во 2021 година.

Показател 3.1.б: Граѓански организации коишто редовно ги проверуваат можните судир на интереси во однос на политичките, економските и личните врски во раководното тело.

2 –минимално ги исполнува стандардите 22%

Слично на ова, 22 отсто од граѓанските организации вршеле проверка на годишно ниво на можните судир на интереси во однос на политички, економски и лични односи на членовите на раководниот орган во 2021 година. Вкупно 35 отсто од организациите побарале да се изготви декларација за судир на интереси и ја потпишале само еднаш - кога добиле нова улога, а 31 отсто никогаш не побарале ваков документ.

Показател 3.1.в: Број на граѓански организации коишто споделуваат важни информации за нивната организација преку средства и канали достапни за сите засегнати страни во смисла на објавувањето

- нивните статuti
- раководна структура
- организациски политики

2 –минимално ги исполнува стандардите 30%

Кога станува збор за транспарентноста и отчетноста на граѓанските организации анкетирани во 2021, само 30 отсто од нив ги објавиле статутите, раководната структура и организациските политики на своите веб страници. Веб страница имаат 65 отсто од организациите.

Показател 3.1.г: Број на граѓански организации коишто имаат организациска политика за родова еднаквост.

2 – минимално ги исполнува стандардите 33%

Иако политиките за родова еднаквост се важни за социоекономскиот развој на едно мирно општество, само 33 отсто од граѓанските организации имаа воведено политика за родова еднаквост во 2021 година. Од оние организациите кои имаат политика за родова еднаквост 40 отсто се организации за заштита на човековите права.

Показател 3.1.д: Број на граѓански организации коишто имаат стратегија за организација, вклучувајќи визија, мисија и цели.

4 – ги исполнува повеќето стандарди 78%

Во 2021 година, 78 отсто од граѓанските организации докажале дека имаат развиено стратешки насоки и цели со воведна јасна стратегија за организација која вклучува мисија, визија и цели.

Вкупно 84 отсто од организациите кои имаат стратешки документи во своите стратешки документи имаат визија за организацијата, 87 отсто имаат организациска мисија, а најголемиот дел – 90 отсто имаат утврдени организациски цели.

СЦ 3.2. Граѓанските организации се способни да ги пренесат на јавноста резултатите од нивните активности.

Показател 3.2.а: Граѓански организации коишто имаат барем еден он-лајн канал за комуникација.

5 – целосно ги исполнува стандардите 99%

Во однос на он-лајн каналите за комуникација, 99 отсто од организациите изјавија дека во 2021 година употребувале најмалку еден таков канал. Најчесто употребуваниот он-лајн канал за комуникација била апликацијата „Фејсбук“, користена од 96 отсто од организациите, потоа веб страници, користени од 68 отсто, „Јутјуб“ со 43 отсто и „Инстаграм“ со 40 отсто.

Показател 3.2.б: Број на граѓански организации коишто имаат кадар специјализиран за комуникација.

Во 2021 година, 58 отсто од организациите имале лице посветено и одговорно за комуникација со надворешни страни.

Показател 3.2.с: Граѓански организации коишто соработуваат со медиумите.

Во 2021 година, 38 отсто од испитаните организации одржувале врска и соработувале со медиумите.

СЦ 3.3. Граѓанските организации биле транспарентни за своите програмски активности и изворите на финансирање.

Показател 3.3.а: Број на граѓански организации коишто ги објавуваат своите годишни и финансиски извештаи.

3 – умерено ги исполнува стандардите 55%

Во 2021 година, 55 отсто од граѓанските организации отворено и транспарентно ги споделиле своите годишни и финансиски извештаи. Вкупно 66 отсто од организациите ги објавиле само годишните извештаи, а 70 отсто само финансиските извештаи.

Повеќето од организациите кои ги споделиле двата извештаи, или 62,5 отсто, ги објавиле на своите веб страници, а 48 отсто ги испечатиле финансиските извештаи.

Показател 3.3.б: Број на граѓански организации коишто објавуваат информации за изворите на финансирање и износите добиени во претходната година.

2 – минимално ги исполнува стандардите 36%

Во 2021 година, 36 отсто од организациите објавиле информации за изворот на финансирање и за добиените износи. Вкупно 23 отсто не ги објавиле изворите и износите, а една од главните причини за тоа е недостиг на средства/ проекти во текот на таа година.

Показател 3.3.в: Степен на доверба на јавноста во граѓанските организации.

Податоци за довербата на јавноста во граѓанските организации не се достапни за 2021 година.

СЦ 3.4. Граѓанските организации вршат надзор и ги оценуваат резултатите и влијанието од нивната работа.

Показател 3.4.а: Број на граѓански организации коишто извршиле оценка на сопствената работа во изминатата година.

4 – ги исполнува повеќето стандарди 77%

Во 2021 година, 77 отсто од организациите извршиле оценка во рамки на нивните организации. За 61 отсто од организациите оценките биле засновани на проект, 42 отсто ги проценувале внатрешните процеси, а 29 отсто ги извршиле оценка на организациските стратегии.

Половина од граѓанските организации (51%) спровеле 2-4 оценки во 2021 година, а 40 отсто од нив спровеле само една.

Мнозинството од анкетираниите кои не извршиле оценување изјавиле дека главната причина за тоа е недостиг на материјални средства/ проекти во 2021 година.

СЦ 3.5. Граѓанските организации ја поткрепуваат својата работа преку истражувања и докази.

Показател 3.5.а: Број на граѓански организации чијшто работа е заснована на докази добиени преку истражување.

5 – целосно ги исполнува стандардите | 82%

Вкупно 82 отсто од граѓанските организации спровеле барем еден вид истражување за да добијат материјал, што го употребиле за да ги информираат своите засегнати чинители за својата работа. Најголемиот дел организации, односно 60 отсто, за цели на своето истражување организирале консултации со заедницата, 58,5 отсто организирале состаноци со целните групи, 46 отсто спроведувале теоретско истражување и 46 отсто теренско истражување.

Показател 3.5.б: Број на граѓански организации коишто се информираат за работата преку консултации со чинители во областа на нивните тековни или идни работни активности.

5 – целосно ги исполнува стандардите | 94%

Околу 94 отсто од организациите се консултирале за својата работа со многуте засегнати чинители. Мнозинството од нив, или 72 отсто, се консултирале со нивните членови, 63 отсто со нивните партнери, 60 отсто со локалните заедници, 48 отсто со локалните власти, 37 отсто со јавните институции и 31 отсто со донаторите.

СЦ 3.6. Граѓанските организации работат во праведни и чесни партнерства за да ги постигнат заедничките цели.

Показател 3.6.а: Број на граѓански организации кои учествуваат во мрежи на граѓански организации на локално, централно и меѓународно ниво.

Земајќи ги предвид активностите за вмрежување (на локално, државно и меѓународно ниво) на граѓанските организации анкетирани во Северна Македонија, важно е да се сподели дека поголемиот дел од нив, односно 82 отсто, се членови на локални, државни или меѓународни мрежи. Вкупно 56,9 отсто од организациите членови на мрежи членуваа во неформални мрежи, а 53,8 отсто на формални мрежи. Само незначителен процент (3,1%) изјавија дека не се членови на ниту една мрежа.

Показател 3.6.б: Број на граѓански организации вклучени во интер-секторски партнерства со академскиот сектор, социјални партнери и приватниот сектор.

Дури и меѓу организациите кои изјавија дека нивни главни партнери им се социјалните партнери, дискусијата за време на состанокот на фокус групата откри дека повеќето од организациите не биле свесни кои организации се сметаат за социјални партнери, односно само една третина од учесниците беа свесни и информирани за ова. Но, општите забелешки на сите учесници укажуваа на тоа дека социјалните партнери се најтешки за соработка бидејќи се најмалку флексибилни и работат на строго утврден традиционален начин.

Само 35,4 отсто од организациите во 2021 година соработувале со приватниот сектор, а 24,6 отсто со академскиот сектор.

СЦ 3.7. Граѓанските организации имаат разновидни донатори.

Показател 3.7.а: Број на граѓански организации коишто имаат разновидни извори на приходи од донатори.

3 – умерено ги исполнува стандардите **49%**

Вкупно 49 отсто од граѓанските организации имале разновидни донатори во 2021 година. Доминантниот извор на финансирање се јавни фондови како од локалните и така и од централната власт, коишто ги добиле 48 отсто од анкетираниите организации.

Важно е да се спомене дека процентот на овие средства е пресметан во однос на целокупното финансирање на организацијата. Кај 73 отсто од анкетираниите организации, средствата кои ги добиле од локалните власти изнесувале помалку од 10 отсто од целокупното финансирање на организацијата. Други 9 отсто одговориле дека овие средства покриле половина од нивното вкупно финансирање. Кога станува збор за средства добиени од централната власт, 38 отсто од организациите одговориле дека овие средства покриле помалку од 10 отсто од нивното вкупно финансирање, 31 отсто изјавиле дека со средствата покриле 10–25 отсто од вкупното финансирање, а кај 12,5 отсто од организациите 26–50 отсто од вкупното финансирање.

За втор најзначаен донатор се сметала Европската комисија (ЕК), која обезбедила 41 отсто од средствата кои ги добиле граѓанските организации.

Според анкетираниите организации, средствата од ЕК во 32 отсто од случаите покриле повеќе од половина од нивните буџети, кај 28 отсто покриле 26–50 отсто од буџетот, а кај 28 отсто од организациите овие средства покриле 10–25 отсто од вкупниот буџет.

Меѓународни граѓански организации и странски приватни фондации обезбедиле 41 отсто од средствата на анкетираниите организации.

Средства од ООН, Советот на Европа и ОБСЕ добиле 21 отсто од анкетираниите граѓански организации.

Показател 3.7.б: Број на граѓански организации коишто добиваат средства од други извори, освен од донатори, на пример од членарини, лични/корпоративни донации и од активности кои генерираат приходи.

5 – целосно ги исполнува стандардите **82%**

Вкупно 82 отсто од организациите изјавиле дека имале најмалку еден извор на дополнителни приходи покрај средствата од донаторите. Дел од нив, и тоа 41 отсто од организациите кои имаат дополнителни извори на приход покрај средствата од донаторите имаат уште еден извор на приход, 21 отсто имаат два други извори на приход, 15 отсто имаат три, а 5 отсто имаат четири извори на приход. Но, 18 отсто од организациите немаат други извори на приходи освен донаторски средства.

Во однос на видот на другите извори на приход, 51 отсто од организациите добиле средства од членарини, 39 отсто од лични донации, 23 отсто од економските/социјални активности на самата организација и 30 отсто од приватни бизниси. Незначителни 7 отсто од граѓанските организации добиле средства од групно финансирање (анг. crowdfunding).

За 74 отсто од организациите кои добиле средства преку членарина процениле дека членарините изнесуваат помалку од 10 отсто од нивните буџети.

Средствата добиени од приватни претпријатија кај 60 отсто од организациите покриле помалку од 10 отсто од нивните буџети.

Кај 87,5 отсто од организациите кои добиле средства од поединечни донатори, овие средства сочинуваат помалку од 10 отсто од вкупното финансирање.

А за 48 отсто од организациите кои вршеле економски активности собрале 10 отсто од средствата од овие активности.

Ситуацијата со групното финансирање е малку различна. Вкупно 50 отсто од организациите кои употребувале механизми за групно финансирање собрале 10 отсто од нивните средства преку групно финансирање, додека другите 50 отсто успеале да соберат 10–25 отсто од групно финансирање.

СЦ 3.8. Граѓанските организации располагаат со ефективни, зајакнати и развиени човечки ресурси.

Показател 3.8.а: Број на граѓански организации коишто имаат вработен персонал.

Вкупно 69 отсто од анкетираните граѓански организации изјавиле дека во 2021 година имале вработен персонал. Најголемиот дел од организациите, или 47,5 отсто, имале 1–5 вработени. Дел од нив – 11,5 отсто имале повеќе од 11 вработени, а 9,8 отсто од граѓанските организации имале 6–10 вработени. Но, 26 отсто одговориле дека немале вработени лица во 2021.

Показател 3.8.б: Број на граѓански организации кои имаат политики за организација на човечките ресурси.

1 – не ги исполнува стандардите 0%

Ниту една од анкетираните организации ги немале воведено деветте политики за организација на човечките ресурси. Но, 54 отсто од нив имале најмалку една политика за човечки ресурси.

Показател 3.8.в: Граѓански организации кои јавно ги огласиле празните работни места и можностите за волонтирање во изминатата година.

Во однос на огласените работни места (за вработување и волонтирање), 21,7 отсто од организациите немале отворени позиции а 18,3 отсто не ги објавиле јавно.

Од организациите кои јавно ги рекламирале слободните работни места, најголемиот дел (47 отсто) ги објавиле на социјалните медиуми, 42 отсто од нив на своите веб страници и останатите 12 отсто на интернет портали. Само 3 отсто од организациите ги објавиле слободните позиции во печатените медиуми.

Показател 3.8.г: Граѓански организации кои имаат политики за организација коишто охрабруваат вработување разновидни профили на работна сила.

Според податоците од анкетата, само 24 отсто од граѓанските организации одговориле дека имаат воведено политики за организација коишто охрабруваат вработување и разновидност.

Показател 3.8.д: Број на граѓански организации чии вработени и волонтери посетувале обука во изминатата година.

5 – целосно ги исполнува стандардите 82%

Вработените и волонтерите на 82 отсто од анкетираните организации присуствувале на програми за развој. Останатите 18 отсто од организациите не обезбедиле вакви програми.

Библиографија

- Указ за прогласување на завршната сметка на Буџетот на Република Северна Македонија за 2021, (Службен весник на РМ бр. 250 од 22.11.2022) <https://finance.gov.mk/wp-content/uploads/2022/12/Завршна-сметка-за-2021-мак.pdf>
- Европска комисија (YouthWiki), Општ контекст на волонтерските активности <https://national-pol-icies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/republic-of-north-macedonia/21-general-context>
- Европска мрежа на национални институции за човекови права – Народен правобранител на Северна Македонија <http://ennhri.org/wp-content/uploads/2020/06/State-of-the-Rule-of-Law-in-Europe-2020-North-Macedonia.pdf>
- Влада на Република Северна Македонија, Извештај за консултативниот процес на подготовка на закони, со употреба на ЕНЕР и други механизми за соработка со граѓанските организации во 2021 <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/lzveshtaj%20konsultacii%20so%20GO%202021%2021.9.22.pdf>
- Влада на Република Северна Македонија, Стратегија на Владата на Република Северна Македонија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор со Акциски план 2022–2024 <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Strategija%20usvoena%2028%2012%202021.pdf>
- Вкупна работна сила – Северна Македонија, Светска банка <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN?locations=MK>
- Извештај за пазарот на труд – Компаративна анализа, Програма за поддршка од Собранието 2022 https://pbk.sobranie.mk/content/Pazar_na_trud_2022_mkd.pdf
- Извештај за пазарот на труд (2021), Државен завод за статистика <https://www.stat.gov.mk/Prika-ziSoopstenie.aspx?rbtxt=98>
- Министерство за информатичко општество и администрација, Методологија за проценка на (2013) https://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/pvr/methodology_ria.pdf
- Матрица за надзор на овозможувачката средина за развој на граѓанското општество – Извештај за Северна Македонија 2021, Балканска мрежа за развој на граѓанското општество, април 2022. <https://mcms.mk/images/docs/2022/Monitoring-Matrix-Brief-North-Macedonia.pdf>
- Национален совет за развој на волонтерството, Министерство за труд и социјална политика https://cms.mtsp.gov.mk/sovet-za-volonterstvo-ns_article-nacionalen-sovet-za-razvoj-na-volont-erst-voto-nsrv-nacionalen-sovet-za-razvoj-na-volonterstvoto-nsrv.nspix
- Никица Кусникова, „Правната средина за филантропија во Европа 2020“, Европска мрежа на донатори и фондации (Dafne) и Европски центар на фондации (EFC), 2020, пп. 19. <https://giving-balkans.org/content/legal-environment-philanthropy-europe-north-macedonia-2020>
- Северна Македонија, Платформа за безбедност на новинарите <https://fom.coe.int/en/pays/detail/11709590>
- Мирно здружување (2021), Надзор за следење на граѓанскиот простор <https://monitor.civicus.org/explore/association-suspended-after-alleged-sex-education-scan-dal-journalists-targeted-local-elections/>
- Јавни повици, Министерство за економија <https://economy.gov.mk/mk-MK/news/javen-pov-ik-za-finansiska-poddrska-za-zensko-pretpriemnist-vo-vo-turizmot.nspix>
- УСАИД, Индекс на оддржливост на граѓанските организации во 2021, октомври 2022., https://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2022/10/24-7-North-Macedonia_final.pdf
- Одделение за соработка со невладини организации во Генералниот секретаријат, Совет за соработка меѓу Владата и граѓанското општество, <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/99>

- Одделение за соработка со невладини организации во Генералниот секретаријат, Финансиска поддршка на здруженија и фондации од Владата на Република Северна Македонија во 2021, <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Finansiska%20poddrska%20GO%202021.pdf>
- Vibrant Information Barometer 2022 – Северна Македонија, УСАИД – IREX https://www.irex.org/VIBE_2022_North_Macedonia
- „Светиски индекси на донирање 2021“, Специјален извештај за глобалната пандемија“, Фондација „Charities Aid“, јуни 2021, стр. 18, https://www.cafamerica.org/wp-content/uploads/CAF-WORLDGIVINGINDEX2021_REPORT_WEB2_100621.pdf

Листа на консултирани закони

- **Закон за здруженија и фондации** (Службен весник на РСМ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)
- **Закон за јавни собири** (Службен весник на РСМ бр. 55/95, 19/06 и 66/07)
- **Кривичен закон** (Службен весник на РМ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15, 226/15, 97/17 и 248/18)
- Устав и 36 измени:
- Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета (Службен весник на РМ бр. 143/2012)
- Закон за медиуми (Службен весник на РМ бр. 184/13 и 13/14)
- Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (Службен весник на РМ бр. 184/13, 13/14, 44/14, 101/14, 132/14, 142/16, 132/17, 168/18, 248/18 и 27/19 и Службен весник на РСМ бр. 42/20 и 77/21)
- Закон за заштита на укажувачи (Службен весник на РМ бр. 196/15 и 35/18 и Службен весник на РСМ бр. 257/20)
- Закон за парнична постапка (Службен весник на РМ бр. 79/05, 110/08, 83/09, 116/10 и 124/15)
- Закон за општата управна постапка (Службен весник на РМ бр. 124/2015 и 65/2018)
- Закон за управни спорови (Службен весник на РМ бр. 96/2019)
- Закон за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на РСМ бр. 258/2020)
- **Закон за спречување перење пари и финансирање тероризам** (Службен весник на РМ бр. 120/18 и Службен весник на РСМ бр. 275/2019 и 317/20)
- Закон за сметководството за непрофитни организации (Службен весник на РМ бр. 24/03, 17/11 и 154/15 и Службен весник на РСМ бр. 122/21)
- Закон за организација и работа на органите на државната управа (Службен весник на РМ бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11 и Службен весник на РСМ бр. 96/19 и 110/19)